

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET¹

NAVs arbeidsmarkedsprognose

¹ NAVs arbeidsmarkedsprognoser er utarbeidet av prognosegruppen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Artikkelen er skrevet av Åshild Male Kalstø og Johannes Sørbø.

Sammendrag

De siste årene har Norge vært inne i en nedgangskonjunktur som har ført til lavere sysselsetningsvekst og økt arbeidsledighet. Den registrerte ledigheten økte kraftig gjennom 2015, men stabiliserte seg i 2016. Utviklingen varierer imidlertid fra landsdel til landsdel. I fylkene med mange oljerelaterte arbeidsplasser fortsatte ledigheten å øke gjennom 2016, mens den har holdt seg stabil eller gått ned i andre fylker. I 2015 økte ledigheten mest i Rogaland, mens den gjennom 2016 har økt mest i Hordaland og Møre og Romsdal. Vestfold hadde også en økning i ledigheten i 2016. NAV mottok færre varsler om oppsigelser og permitteringer i andre halvår 2016 enn i første halvår.

Framover venter vi at oljeprisene vil holde seg omtrent på dagens nivå og ligge på 55 dollar fatet i gjennomsnitt i 2018. Samtidig anslår vi at oljeinvesteringene vil fortsette å falle i år, men flate ut fra neste år. Dette vil bidra til at sysselsettingen i oljerelatert virksomhet vil fortsette å falle. På den andre siden forventer vi at kronekursen vil holde seg på et lavt nivå, noe som vil bidra til økt eksport, økte investeringer i tradisjonell industri og økt aktivitet innen reiseliv. Vi forventer også at lav rente og vekst i boligprisene vil bidra til høyere boliginvesteringer både i 2017 og 2018.

Samlet venter vi en moderat oppgangskonjunktur fram til 2018. Vi må imidlertid fortsatt regne med betydelige geografiske forskjeller på arbeidsmarkedet, i og med at vi fortsatt anslår fall i oljeinvesteringer og oljerelatert virksomhet. Vi anslår at antallet helt ledige vil gå ned fra et gjennomsnitt på 84 000 i 2016 til 79 000 i 2017, noe som tilsvarer en ledighet på 2,9 prosent av arbeidsstyrken. I 2018 venter vi at antallet helt ledige vil ligge på 76 000 i gjennomsnitt, som tilsvarer 2,7 prosent av arbeidsstyrken. Med dagens tiltaksnivå tilsier det en bruttoledighet på om lag 3,5 prosent i 2017 og 3,3 prosent i 2018. Vi venter at sysselsettingen igjen vil begynne å vokse i år, men i et moderat tempo. I 2018 anslår vi at veksten i norsk økonomi tar seg ytterligere noe opp, og at sysselsettingen fortsetter å vokse.

Utviklingen på arbeidsmarkedet

Svak sysselsettingsvekst

Foreløpige beregninger viser at sysselsettingen økte noe i 2016, ifølge kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR). I første kvartal 2016 holdt sysselsettingen seg stabil, mens den gikk noe opp i de tre siste, justert for normale sesongvariasjoner (figur 1). Dette kommer etter at sysselsettingen økte svakt gjennom 2014 og gikk noe ned i 2015. Det er imidlertid store forskjeller mellom ulike næringer. Innen utvinning av råolje og naturgass begynte sysselsettingen å falle utover i 2014 og fallet forsterket seg med den fallende oljeprisen (figur 2). Fra fjerde kvartal 2015 til fjerde kvartal 2016 falt sysselsettingen i denne næringen med 13 200 personer. Sysselsettingen har også falt i industrien, og da i hovedsak i den oljerelaterte industrien. I 2016 var nedgangen i sysselsettingen i industri størst innen verftsindustri og annen transportmiddelindustri, reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner samt produksjon av metaller. I flere av næringene som ikke er oljerelatert stiger derimot sysselsettingen. Det gjelder for eksempel fiske, fangst og akvakultur, overnattings- og serveringsvirksomhet samt bygg og anlegg.

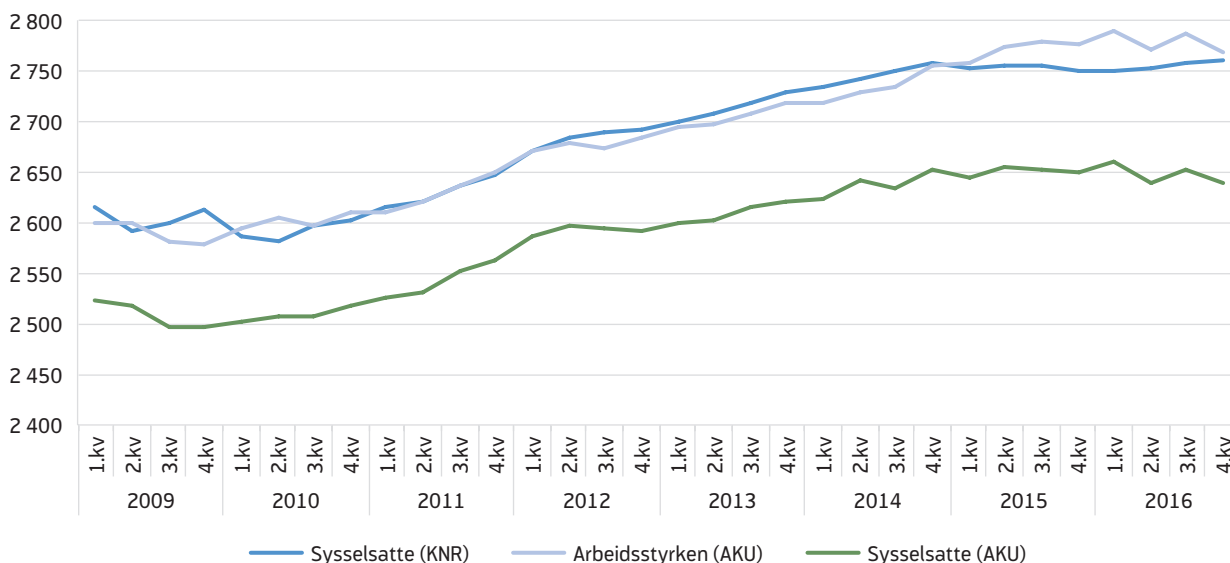
Målt ved SSBs arbeidskraftsundersøkelse² (AKU) stoppet sysselsettingsveksten opp ved årsskiftet 2014/15. I og med at dette er en utvalgsundersøkelse går sysselsettingen mer opp og ned fra kvartal til kvartal enn sysselsettingen målt i nasjonalregnskapet. Sysselsettingen falt fra tredje til fjerde kvartal i 2016 og ligger nå noe lavere enn den har gjort de to siste årene. Sysselsettingen har falt klart for personer under 25 år i denne perioden, mens den har økt noe for de over 25 år. Befolkningen i yrkesaktiv alder har også økt det siste året. Andelen av befolkningen mellom 15 og 74 år som var sysselsatt falt fra 68,2 prosent i første kvartal 2015 til 66,8 prosent i fjerde kvartal 2016.

Lavere yrkesdeltakelse

Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og arbeidsledige i yrkesaktiv alder (15–74 år), og tilsvarende tilbudet av arbeidskraft. Ifølge sesongjusterte AKU-tall fortsatte antall personer i arbeidsstyrken å øke fram til tredje kvartal 2015, før det kom et fall i

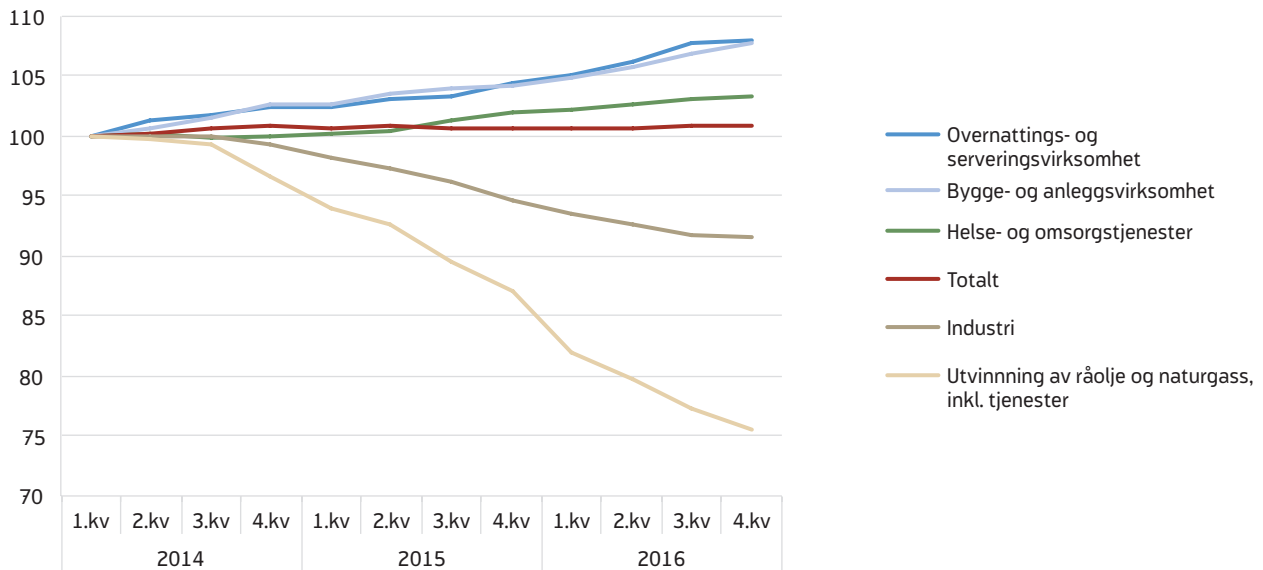
² Sysselsettingen målt ved AKU inkluderer kun personer registrert bosatte i Norge, og er derfor lavere enn sysselsettingen slik den beregnes i kvartalsvis nasjonalregnskap. Sistnevnte inkluderer også midlertidig sysselsatte som ikke er registrert bosatte.

Figur 1. Sysselsatte ifølge AKU og Nasjonalregnskapet. Arbeidsstyrken ifølge AKU. Sesongjustert. 1 000 personer



Kilde: SSB

Figur 2. Sesongjustert utvikling i sysselsettingen i utvalgte næringer. Kvartalsvis nasjonalregnskap. Indeksert: 1. kvartal 2014 =100

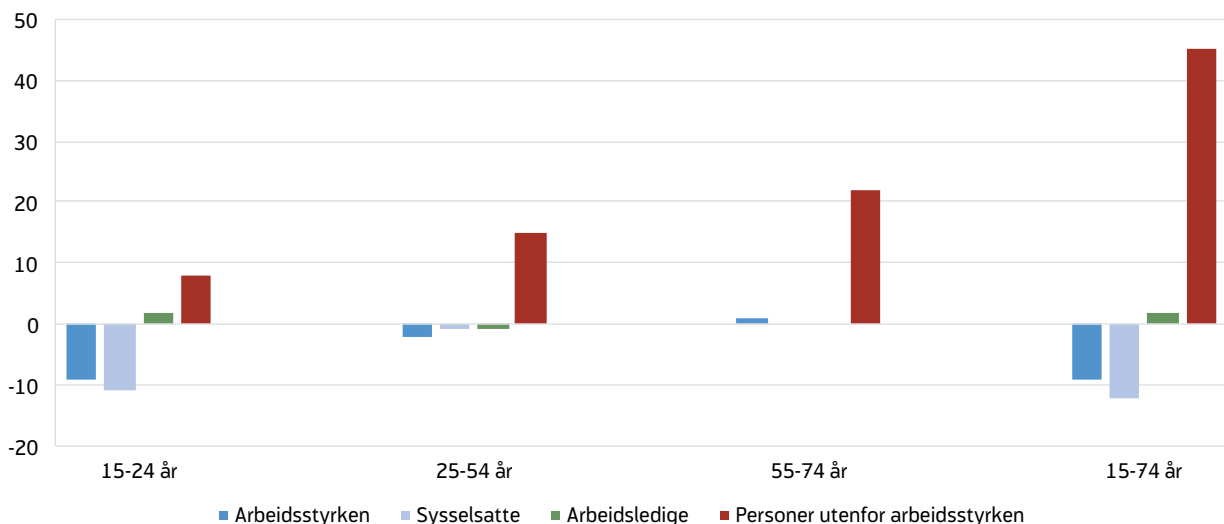


Kilde: SSB

fjerde kvartal (figur 1). Yrkesdeltakelsen økte likevel fra 2014 til 2015, noe som ikke er vanlig i en nedgangskonjunktur hvor ledigheten øker. I nedgangskonjunkturerne i 1987–1993, 2002–2005 og i 2008–2011 falt yrkesdeltakelsen, og dette har man også sett under nedgangskonjunkturer i andre land. I fjerde kvartal 2016 var det en klar nedgang i yrkesdeltakelsen etter en oppgang fra andre til tredje kvartal.

Fra fjerde kvartal 2015 til fjerde kvartal 2016 økte befolkningen i yrkesaktiv alder med 35 000 personer. Arbeidsstyrken falt likevel med 9 000 personer på grunn av et kraftig fall i sysselsettingen (figur 3). Dermed gikk yrkesdeltakelsen ned fra 70,7 prosent i fjerde kvartal 2015 til 69,8 prosent i fjerde kvartal 2016. Nesten hele fallet i arbeidsstyrken skjedde i den yngste aldersgruppen. For aldersgruppen 15–24

Figur 3. Endringer i befolkningen i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus. 1 000 personer. 4. kvartal 2015 – 4. kvartal 2016



Kilde: SSB

år falt sysselsettingen med 9 000 personer, mens arbeidsledigheten steg med 2 000. I denne aldersgruppen er det ikke uvanlig at yrkesdeltakelsen varierer mer med konjunktorene enn blant eldre. Færre jobber ved siden av studiene når det blir vanskeligere å få jobb, og flere velger å studere lenger enn de ville gjort om arbeidsmarkedet var bedre. De siste AKU-tallene viser at det er færre under 20 år som har en deltidsjobb ved siden av skolegangen.

Stabil bruttoledighet

Antallet helt ledige og arbeidssøkere som deltar på tiltak (bruttoledigheten) økte fra 86 800 personer i november 2014 til 100 900 i februar 2016, ifølge sesongjusterte tall, og har etter det stabilisert seg på dette nivået. Ved utgangen av januar var bruttoledigheten på 3,9 prosent av arbeidsstyrken (figur 4).

På grunn av en økning i tiltaksnivået har antallet helt ledige falt med 5 000 personer fra februar 2016 (da antallet helt ledige var på det høyeste) til januar i år, justert for normale sesongvariasjoner. Ved utgangen av januar var 88 200 personer registrert som helt ledige, noe som utgjør 3,2 prosent av arbeidsstyrken (ikke sesongjustert). Utviklingen i den registrerte

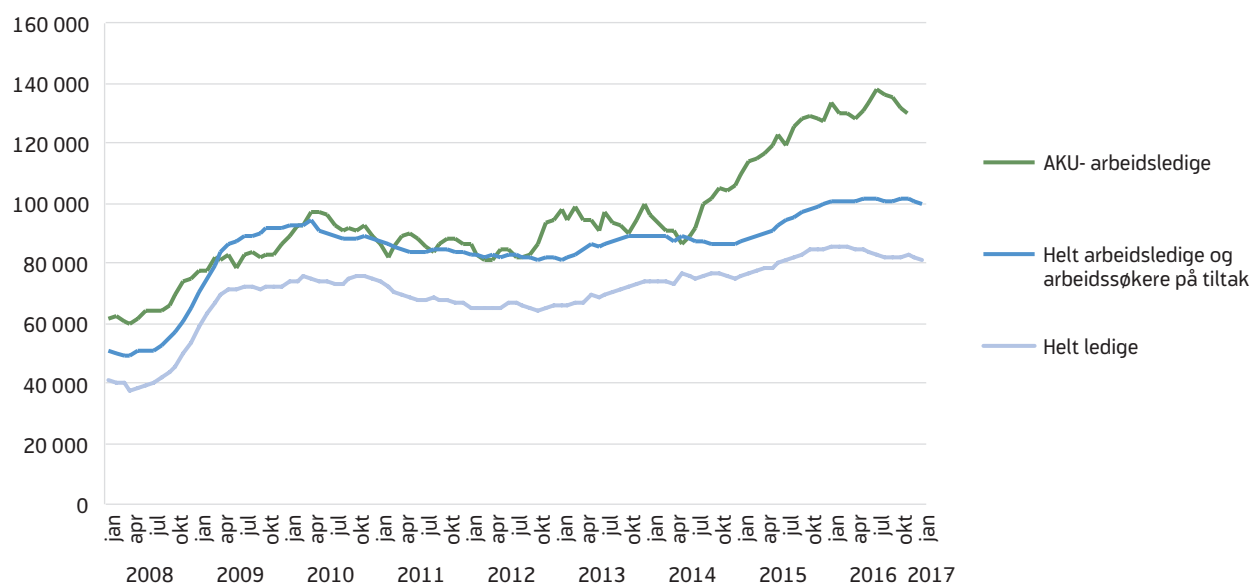
TO MÅL PÅ ARBEIDSLEDIGHETEN I NORGE

NAV's ledighetstall viser antall personer som registrerer seg som arbeidssøkere hos NAV. Statistisk sentralbyrås (SSB) arbeidskraftundersøkelse (AKU) er en utvalgsundersøkelse som kartlegger arbeidsstyrken, sysselsettingen og arbeidsledigheten. Personer uten arbeid, som ikke har rett på dagpenger eller til å delta på arbeidsmarkedstiltak, kan mangle incentiv til å registrere seg som arbeidssøker hos NAV samtidig som de svarer i AKU at de er ledige og aktivt søker arbeid. Dette er en av grunnene til avviket mellom antall registrerte ledige hos NAV og ifølge AKU. For nærmere forklaring om avviket mellom registrert ledighet og AKU-ledighet, se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/akumnd/tilleggsinformasjon/arsaker-til-avvik-i-ledighetstallene-til-nav-og-ssb>. Se også «Begreper og definisjoner» bakerst i publikasjonen for en detaljert beskrivelse av de ulike arbeidsmarkedsvareblene.

ledigheten har dermed vært omtrent som vi ventet i vår forrige prognose fra oktober i fjor.

Arbeidsledigheten målt ved AKU begynte å øke tidligere enn den registrerte ledigheten, under sommeren 2014. Fram til høsten 2015 økte den også betydelig mer enn den registrerte ledigheten. AKU-ledighetet

Figur 4. Utviklingen i antallet registrerte helt ledige, summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak og arbeidsledige ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU). Sesongjusterte tall



Kilde: SSB og NAV

fortsatte å øke noe frem til juli 2016, men har gått ned igjen de siste månedene (selv om endringene det siste året stort sett har vært innenfor feilmarginen). I november (gjennomsnitt oktober-desember) var 130 000 personer arbeidsledige ifølge AKU, noe som tilsvarer 4,7 prosent av arbeidsstyrken.

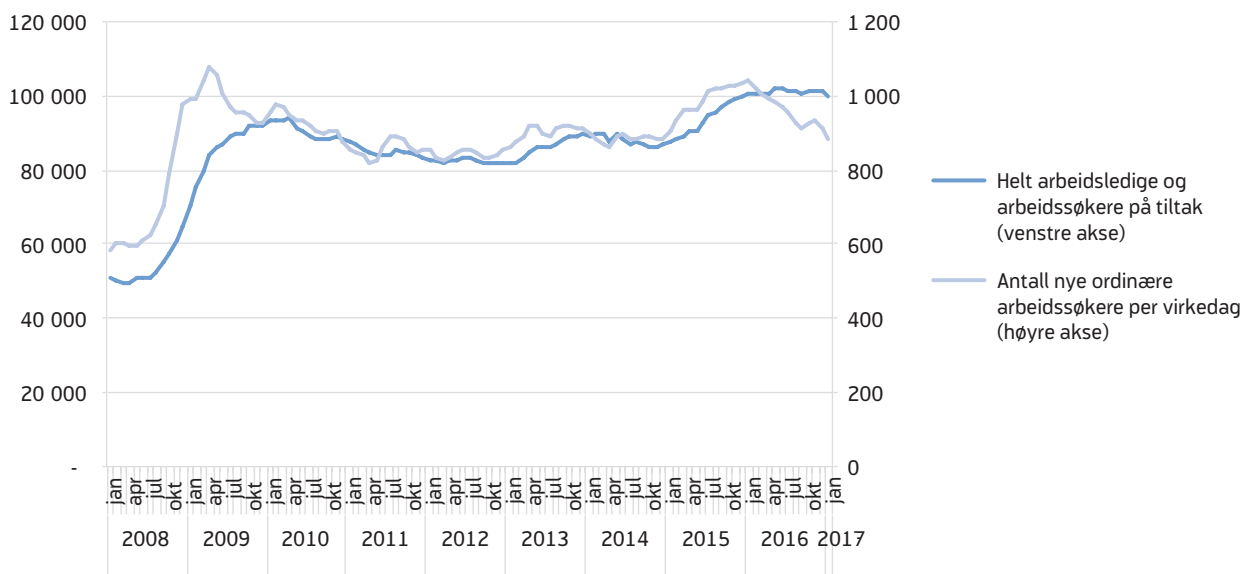
At bruttoledigheten har holdt seg stabil henger sammen med at det det siste året har vært færre som melder seg som arbeidssøkere enn det som var tilfellet året før (figur 5). I januar 2016 registrerte 1 040 nye arbeidssøkere³ seg hos NAV per virkedag, ifølge sesongjusterte tall. Siden har trenden vært nedadgående, og i januar 2017 var det nede i om lag 890 nye arbeidssøkere per virkedag. En differanse på 100 arbeidssøkere per virkedag innebærer i overkant av 2 000 færre nye arbeidssøkere i løpet av en måned. Grunnen til at bruttoledigheten har holdt seg stabil til tross for færre nye arbeidssøkere er at det samtidig er blitt stadig flere som har vært arbeidssøkere lenge. Ved utgangen av januar har bruttoledigheten økt

mest blant de som har vært arbeidssøkere i mellom ett og to år. Sammenlignet med januar i fjor, var det i år 5 200 (19 %) flere helt ledige og arbeidssøkere på tiltak som har vært arbeidssøkere i mer enn ett år. Det er i hovedsak i Rogaland og Hordaland vi ser at flere går ledige lenge. I disse fylkene ser vi også at det er flere som går ut dagpengeperioden på to år.

Selv om bruttoledigheten har stabilisert seg det siste året har den fortsatt å øke for personer med yrkespraksis innen ingeniør- og ikt-fag, men i et saktere tempo enn det som var tilfellet gjennom 2015 og i januar 2017 falt bruttoledigheten for den yrkesgruppen for første gang på over tre år (figur 6). De siste to årene har bruttoledigheten mer enn doblet seg innen ingeniør- og ikt-fag. Det er i all hovedsak ingeniører og sivilingeniører som har hatt en økning i bruttoledigheten, og særlig de som jobber innenfor petroleumsfag. Innen ikt-fag er økningen langt mindre. Det har også vært en økning i ledigheten inne flere andre yrkesgrupper det siste året. Størst økning finner vi for ledere, innen akademiske yrker samt helse, pleie og omsorg.

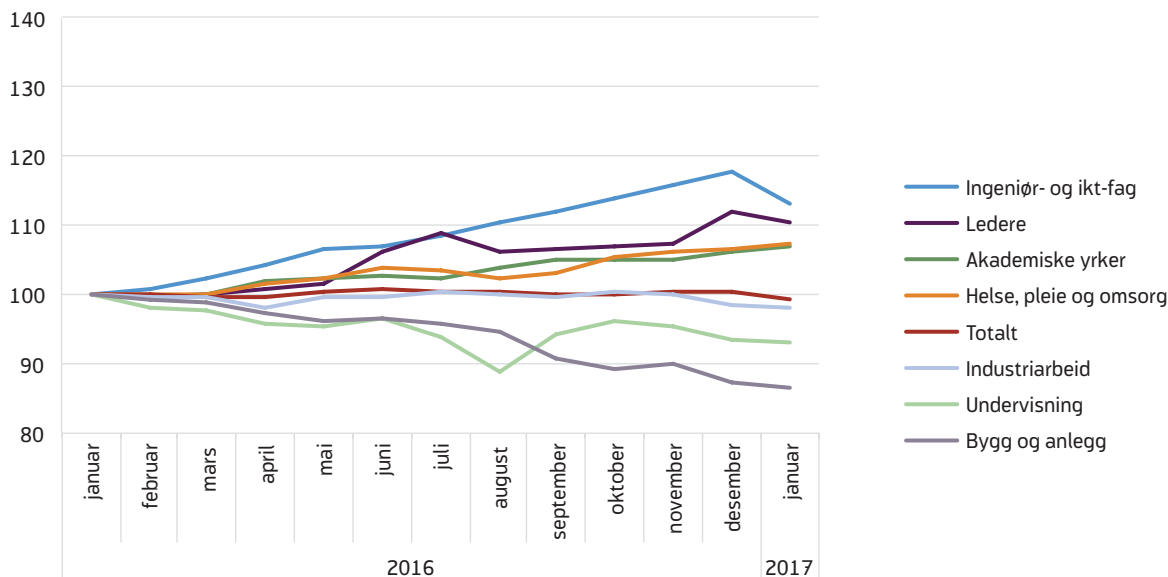
³ Nye arbeidssøkere inkluderer både helt ledige, arbeidssøkere som deltar i tiltak og delvis ledige.

Figur 5. Utviklingen i antallet helt ledige og arbeidssøkere på tiltak ved utgangen av måneden (venstre akse) og i antallet nye ordinære arbeidssøkere per virkedag (høyre akse)



Kilde: NAV

Figur 6. Utviklingen i summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i ulike yrkesgrupper. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2016 =100



Kilde: NAV

For andre yrkesgrupper har bruttoledigheten gått ned det siste året. Den største nedgangen finner vi innen bygg og anlegg. Dette er naturlig å se i sammenheng med økte boliginvesteringer og økte samferdselsinvesteringer. En annen yrkesgruppe som har hatt nedgang i bruttoledigheten det siste året er undervisning. Dette er også yrkesgruppen med lavest bruttoledighet, med 0,9 prosent av arbeidsstyrken ved utgangen av januar. Innen industriarbeid har ledigheten holdt seg stabil det siste året.

I løpet av 2016 var det 337 000 personer i alt som var registrert som arbeidssøkere i hos NAV. Over 90 prosent av disse var på et tidspunkt helt ledige. Dette er en liten økning fra 2015 da 324 100 personer var registrert som arbeidssøkere i løpet av året. Disse tallene er omtrent på nivå med 2010 som er året ledigheten nådde sitt høyeste nivå under finanskrisen.

Fortsatt store regionale forskjeller

De siste to årene har vært preget av svært store geografiske forskjeller på arbeidsmarkedet. Nedgangen i oljebransjen og oljerelatert industri har først og fremst rammet Vestlandet og særlig Rogaland. Det siste året har ledigheten vokst mest i Møre og Romsdal og Hordaland. Ledigheten vokste også i Rogaland første halvdel av 2016, men har det siste halve året flatet ut. Også

Vestfold har vært rammet og har hatt økning i ledige det siste året, økningen har særlig kommet for personer med yrkespraksis innen ingeniør- og ikt-fag og da spesielt blant ingeniører med tilknytning til petroleum.

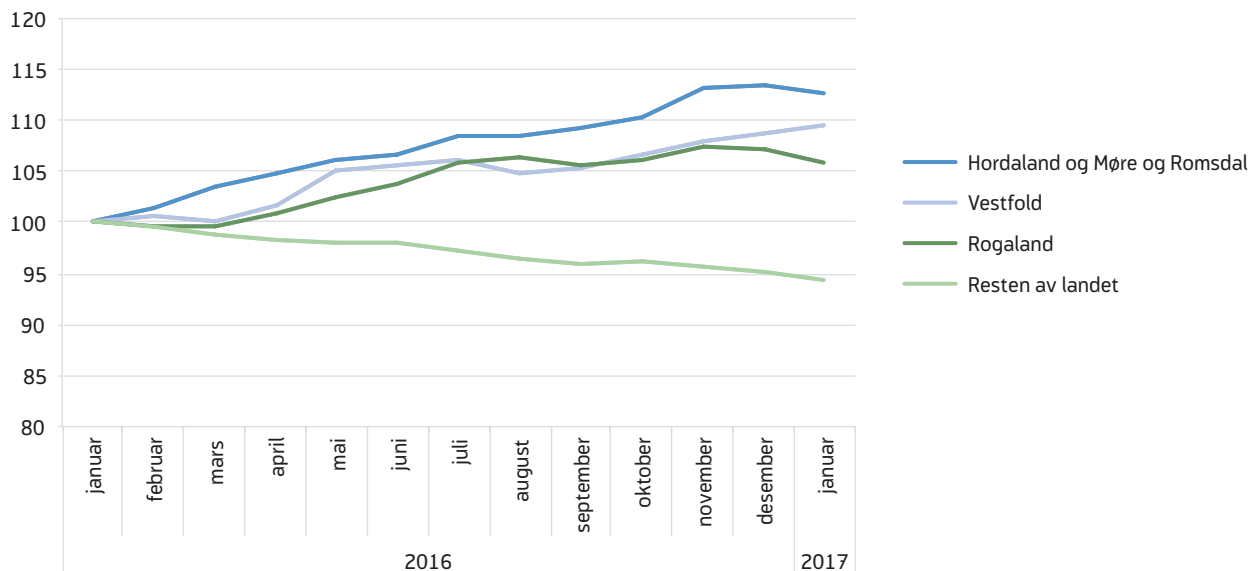
I resten av landet har bruttoledigheten holdt seg stabil eller gått ned det siste året. Nedgangen har vært størst i Sogn og Fjordane, Hedmark og Nord-Trøndelag. Disse fylkene har relativt få ansatte innen oljerelatert næringsliv, og andre deler av næringslivet nyter godt av blant annet svak kronekurs, lav rente og økt boligbygging. Den svake kronekursen er viktig for tradisjonell eksport, men har også bidratt til at turistnæringen har hatt et svært godt år. Ifølge statistikk fra SSB var 2016 et rekordår når det gjaldt overnattinger på norske hoteller.

Utviklingen internasjonalt

Eksporten av tradisjonelle varer og tjenester utgjør om lag 25 prosent av Fastlands-BNP⁴. Omfanget av

.....
⁴ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, tjenester knyttet til olje- og gassutvinning, rørtransport og utenriks sjøfart.

Figur 7. Utviklingen i summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i ulike regioner. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2016 =100



Kilde: NAV

norsk eksport betyr mye for produksjonen i Norge og derfor også etterspørselen etter arbeidskraft. I 2016 gikk 64 prosent av fastlandseksporten til EU, mens 7 prosent gikk til USA og 5 prosent til Kina, målt i løpende priser. Utviklingen hos våre handelspartnere er derfor viktig for utviklingen i norsk økonomi.

Fallende ledighet i eurosonen

BNP-veksten i eurosonen var på 0,5 prosent fra tredje til fjerde kvartal. Dermed økte BNP med 1,7 prosent i 2016 samlet, noe mindre enn i 2015. Arbeidsledigheten fortsatte å falle gjennom 2016. I desember var ledigheten på 9,6 prosent, det laveste den har vært siden mai 2009. I Tyskland var ledigheten på 3,9 prosent, mens den fortsatt er høyest i Hellas og Spania med henholdsvis 23 og 18,4 prosent. Sysselsettingen har økt jevnt siden 2013, og i tredje kvartal 2016 var den 1,2 prosent høyere enn ett år tidligere. IMF har i sin prognose fra januar i år lagt til grunn at den økonomiske veksten holder seg stabil og blir på 1,6 prosent både i 2017 og 2018.

Det er for tiden stor politisk uro også i EU. I Italia gikk statsminister Renzi av etter å ha tapt folkeavstemningen om å gjøre endringer i grunnloven. I Frankrike og Nederland er det valg i år, og populistiske

partier på ytre høyre fløy med Marine Le Pen og Geert Wilders i spissen kan gå av med valgseire. I Tyskland gjør også Alternativ for Tyskland det godt på meningsmålingene. I flere land ser vi dermed økende press om en mer nasjonalistisk politikk, ønsker om å begrense internasjonal handel, og om å trekke seg ut av EU. Dette bidrar til økt usikkerhet om den økonomiske utviklingen framover, og kan bidra til at bedrifter blir mer avventende med investeringer. Vi legger til grunn en forsiktig konjunkturoppgang i euroområdet i årene framover, men den politiske usikkerheten kan bidra til at utviklingen blir svakere enn vi har lagt til grunn.

Usikkerhet etter Brexit

Storbritannia stemte 23. juni i år ja til at landet skulle melde seg ut av EU, omtalt som Brexit. Det er fortsatt vanskelig å si hva de økonomiske konsekvensene av dette vil bli. I fjerde kvartal ble den økonomiske veksten i Storbritannia på 0,6 prosent, og holder seg dermed foreløpig stabil. Det britiske pundet har svekket seg betydelig gjennom 2016, noe som er positivt for eksport og turisme. Pengepolitikken er også svært ekspansiv. Samtidig har regjeringen varslet en såkalt «hard» brexit, men det er fortsatt svært uklart hva dette vil innebære og hvordan avtalene som skal

erstatte EU-medlemskapet vil se ut. Usikkerheten rundt Brexit kan bidra til lavere investeringer i Storbritannia. IMF nedjusterte sine prognoser for veksten i Storbritannia kraftig etter valget om Brexit, men har nå justert de noe opp igjen for 2017. IMF tror imidlertid fortsatt på lavere vekst både i 2017 og 2018 enn vi har sett de siste årene.

Moderat vekst i USA

I fjerde kvartal økte BNP i USA med 1,9 prosent, målt i årlig rate. Dette er lavere enn i tredje kvartal, da veksten var på hele 3,5 prosent. Fall i eksporten, samt lavere vekst i privat konsum bidro til at veksten var lavere i fjerde kvartal. Arbeidsledigheten har stabilisert seg det siste året, og var på 4,8 prosent i januar mot 4,9 prosent ett år tidligere. Sysselsettingen viste god vekst i januar, og andelen av befolkningen som er sysselsatt har økt gjennom det siste året. IMF anslår at veksten i amerikansk økonomi vil bli på henholdsvis 2,3 i 2017 og 2,5 prosent i 2018, blant annet basert på impulser fra ekspansiv finanspolitikk.

Trumps første uker som president i USA har vært preget av uro og kontroverser. Det er også stor usikkerhet om den økonomiske politikken. På den ene siden har han lovet en ekspansiv politikk, med satsing på infra-

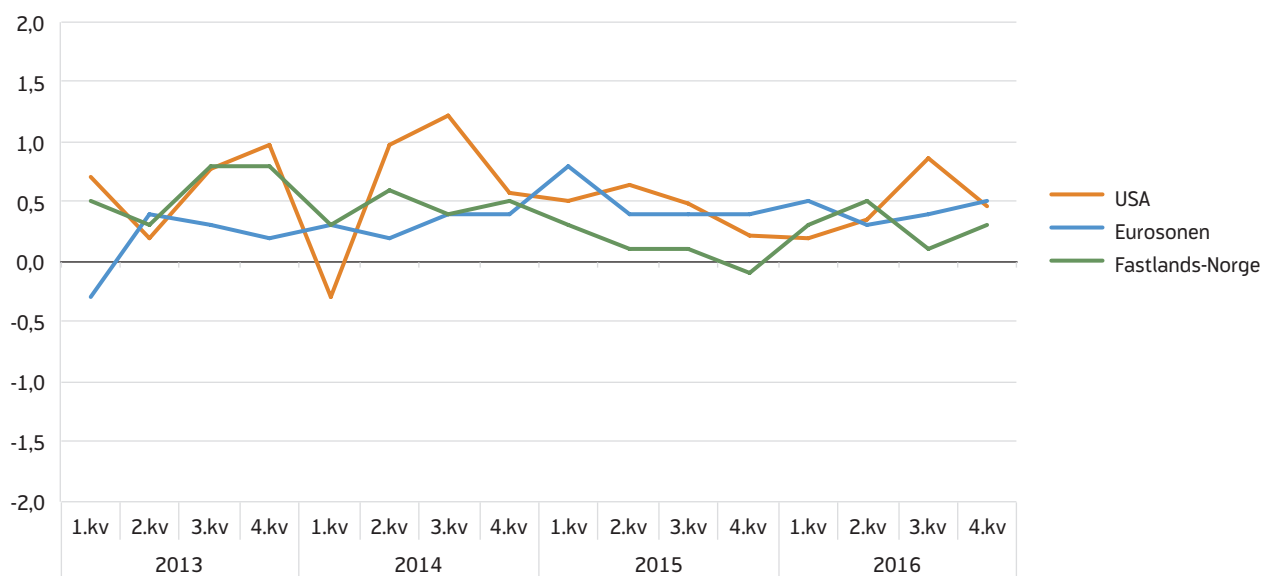
struktur og skatteletter. Dette vil dra den økonomiske veksten opp. Samtidig har han varslet en mer proteksjonistisk handelspolitikk, med reforhandling av handelsavtaler og trusler om straffetoll mot flere land. Skulle det siste skje, kan det utløse en handelskrig med land som Kina og flere. Det vil i så fall være negativt for veksten i verdensøkonomien og for en eksportorientert økonomi som den norske. Vi har lagt til grunn at den økonomiske utviklingen i USA i år og neste år vil være i tråd med IMF's anslag, men skulle handelspolitikken dreies i en mer proteksjonistisk retning vil det medføre en lavere vekst enn antatt.

Den globale økonomien

I Kina har den økonomiske veksten blitt gradvis lavere de siste årene. I fjerde kvartal var veksten på 6,8 prosent, noe høyere enn ventet. Økt privat forbruk og offentlig forbruk bidro til veksten. IMF anslår at veksten i Kina vil avta til 6,5 prosent i år og 6,0 prosent neste år. Vi legger også til grunn en gradvis lavere vekst i Kina.

IMF anslår at veksten i verdensøkonomien tar seg noe opp i år og neste år, fra 3,1 prosent i 2016 til 3,4 prosent i 2017 og 3,6 prosent i 2018. Dermed holder IMF på anslagene fra oktober for verdensøkonomien samlet.

Figur 8. Kvartalsvis BNP-vekst blant Norges viktigste handelspartnere. Sesongjusterte tall. Prosent



Kilde: Eurostat og SSB (KNR)

Tabell 1. Utvikling i makroøkonomiske hovedstørrelser. Årlig vekst og sesongjustert kvartalsvis vekst. Prosent

	2015	2016	1. kv. 2016	2. kv. 2016	3. kv. 2016	4. kv. 2016
Bruttonasjonalprodukt	1,6	1,0	1,4	-0,1	-0,6	1,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	1,1	0,8	0,3	0,5	0,1	0,3
Konsum i husholdninger	2,1	1,6	0,4	0,2	0,0	0,7
- Varekonsum	1,0	0,0	0,1	-0,3	-0,5	0,6
- Tjenestekonsum	3,5	3,3	0,7	1,0	0,6	0,6
Konsum i offentlig forvaltning	2,1	2,3	0,6	0,7	0,5	0,5
Bruttoinvestering i fast realkapital	-3,8	0,5	0,5	0,2	1,2	0,6
- Utvinning og rørtransport	-15,0	-14,7	-5,3	-3,7	-1,2	3,6
- Fastlands-Norge	0,6	5,9	2,0	1,8	1,8	0,0
- Næringer	-1,6	2,8	4,2	1,7	-2,0	2,6
- Tjenester tilknyttet utvinning	-14,0	-70,2	-21,1	-52,1	-27,9	126,2
- Andre tjenester	-1,2	2,7	1,5	5,2	-3,1	0,7
- Industri og bergverk	-7,8	4,7	9,3	-1,6	-6,6	3,2
- Annen vareproduksjon	3,0	8,3	9,5	-3,1	4,4	5,6
- Boliger (husholdninger)	1,6	9,9	1,2	2,6	3,2	2,7
- Offentlig forvaltning	3,0	6,1	-0,1	1,0	5,8	-6,3
Eksport i alt	3,7	-1,2	-1,1	-1,1	0,4	-1,3
- Tradisjonelle varer	5,8	-8,2	-5,1	-1,6	-0,4	-8,6
- Råolje og naturgass	3,2	3,8	4,2	-1,4	0,9	0,5
Import i alt	1,6	0,3	1,6	-1,8	-0,5	-1,5
- Tradisjonelle varer	1,9	-0,6	0,8	-2,1	-0,9	0,1

Kilde: SSB (KNR)

Utviklingen i Norge

Lav vekst

Norge er nå inne i en nedgangskonjunktur drevet av redusert etterspørsel fra petroleumsnæringen. Oljeinvesteringene begynte å gå ned mot slutten av 2013, etter flere år med kraftig vekst. Kostnadsnivået i oljebransjen var blitt høyt, og selskapene varslet kutt. Nedgangen i oljeinvesteringene ble forsterket av det kraftige fallet i oljeprisen fra andre halvår 2014.

BNP for Fastlands-Norge⁵ økte med 0,3 prosent i fjerde kvartal 2016, ifølge sesongjusterte tall (Tabell 1). Veksten i Fastlands-BNP tok seg opp gjennom 2016, men årgjennomsnittet på 0,8 prosent er likevel klart under trendveksten på 2 prosent.

.....

⁵ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, tjenester knyttet til olje- og gassutvinning, rørtransport og utenriks sjøfart.

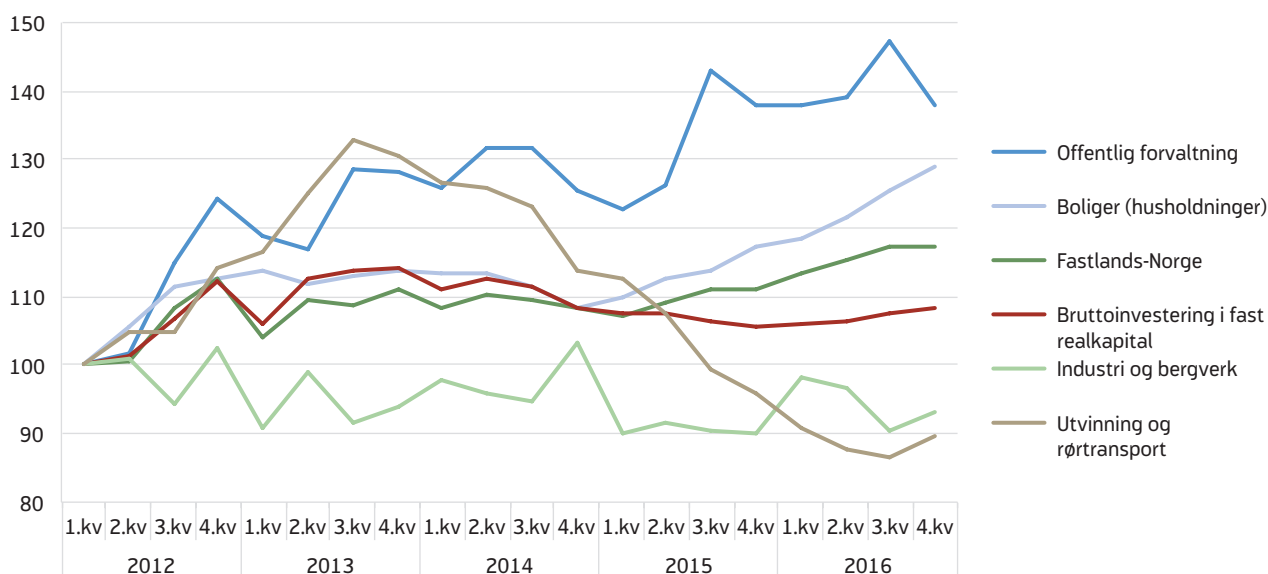
Investeringer

De totale bruttoinvesteringene utgjør mer enn en fjerdedel av Fastlands-BNP og inkluderer både investeringer på norsk sokkel og på fastlandet. Bruttoinvesteringene gikk ned i 2014 og 2015. Det skyldes særlig det store fallet i oljeinvesteringene. I 2016 økte bruttoinvesteringene igjen med 0,5 prosent. Dette skyldes blant annet økte boliginvesteringer og investeringer i offentlige forvaltning (figur 9).

Fortsatt nedgang i petroleumsinvesteringene

Oljeprisen falt kraftig fra sommeren 2014 og fram til januar i år. På det laveste var oljeprisen i januar under 30 dollar, men har etter dette gått opp og lagt på mellom 50 og 60 dollar i desember og januar. Oljeprisen tok seg opp etter at OPECs medlemsland samt Russland i slutten av november ble enige om å kutte i produksjonen. Det er imidlertid lite som tyder på en kraftig vekst i prisene i tiden framover. Stiger prisene mye vil det sannsynligvis produseres mer skiferolje igjen, slik at prisen presses ned. På noe lengre sikt kan

Figur 9. Utviklingen i investeringene. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2012=100



Kilde: SSB (KNR)

de kraftige kuttene man har sett i oljeinvesteringene verden rundt kunne føre til lavere oljeproduksjon enn det som blir etterspurt, og etterhvert føre til en økning i oljeprisen. Vi legger til grunn i våre prognoser at oljeprisen holde seg på dagens nivå og bli på 55 dollar fatet i gjennomsnitt i 2018 (se tabell 3).

Utviklingen i oljeinvesteringene er også sterkt påvirket av fallet i oljeprisen. Investeringene nådde sitt høyeste nivå i tredje kvartal 2013, før de begynte å falle. Nedgangen ble klart forsterket av fallet i oljeprisen fra andre halvår 2014, og oljeinvesteringene har nå falt 33 prosent siden tredje kvartal 2013 (figur 9). Foreløpige beregninger viser imidlertid at petroleumsinvesteringene vokste med 4 prosent i fjerde kvartal 2016 for første gang siden fallet startet. Vi venter at de negative impulsene fra redusert etterspørsel i oljebransjen vil fortsette i 2017, men at nedgangen i oljeinvesteringene blir noe mindre enn i 2016 og 2015. I 2018 har vi lagt til grunn at oljeinvesteringene stabiliserer seg.

Vekst i boliginvesteringene

Etter nedgang i 2014 har boliginvesteringene økt gjennom hele 2015 og 2016. I fjerde kvartal 2016 var boliginvesteringene 19 prosent høyere enn i fjerde kvartal 2014. Boligprisene fortsetter også å øke, sær-

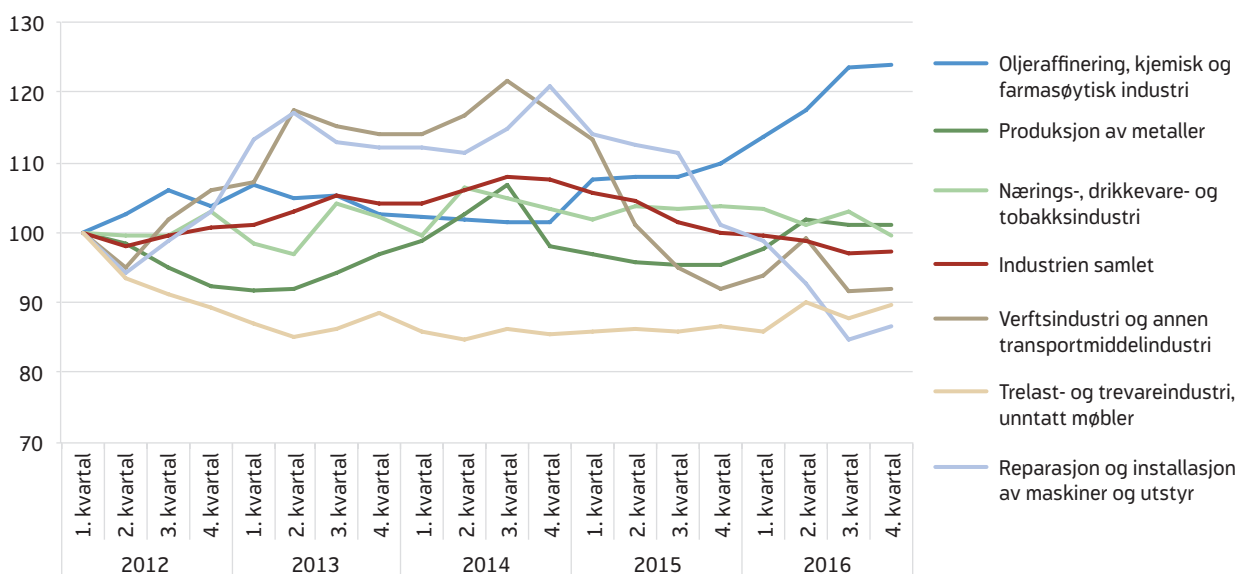
lig i Osloområdet. I fjerde kvartal var boligprisene 10,1 prosent høyere enn året før for landet samlet, mens de i Oslo og Bærum hadde steget med 21,7 prosent.

Siden oktober 2014 har det vært en klar vekst i antall igangsettingstillatelser til nye boliger. I løpet av 2016 ble det gitt igangsettingstillatelse til 36 500 nye boliger. Dette er en økning på 18 prosent sammenlignet med 2015. Med utviklingen vi nå ser på boligmarkedet, fortsatt lav rente og noe lavere ledighet framover, venter vi at boliginvesteringene vil fortsette å øke de neste årene, noe som vil bidra til fortsatt vekst i sysselsettingen innen bygg og anlegg.

Vekst i industriinvesteringene

Etter et kraftig fall i første kvartal 2015 var investeringene innen industri og bergverk 8 prosent lavere i 2015 enn i 2014, selv om de økte gjennom året (figur 9). I 2016 økte investeringene samlet. Dette skyldes økte investeringer innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri og da spesielt innen produksjon av kjemiske råvarer, innen produksjon av metaller samt verftsindustri og annen transportmiddelindustri. Investeringene falt på den andre siden innen produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner og nærings-, drikkevare- og tobakksindustri.

Figur 10. Bruttoprodukt for industrien. Utvalgte industrinæringer. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2012=100



Kilde: SSB (KNR)

I SSBs investeringsundersøkelse fra november anslår virksomhetene betydelig nedgang i industriinvesteringene for 2017, med et fall på hele 15 prosent sammenlignet med tilsvarende anslag for 2016. Det er anslag om lavere investeringer innenfor næringsgruppen oljeraffinerer, kjemisk og farmasøytisk industri samt metallindustrien som bidrar til denne nedgangen. Dette skyldes at enkelte store investeringsprosjekter som har bidratt til veksten i 2016, i år går inn i en avsluttende fase. Nedgangen i 2017 motvirkes noe av høye investeringsanslag innenfor næringene trelast- og trevareindustri, samt gummi, plast og mineralsk industri. Vi legger derfor til grunn i vår prognose et fall i industriinvesteringene i år, men venter at de øker igjen i 2018.

Bruttoproduktet i industrien falt gjennom 2015 og 2016 (figur 10). Nedgangen skyldes i stor grad fallende produksjon i næringene som leverer til oljeindustrien, som reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr. I 2015 var det også kraftig fall innen verftsindustri og annen transportmiddelindustri. Her tok veksten seg opp i først halvår av 2016, men falt igjen i andre halvår. Utviklingen innen tradisjonell eksportindustri har vært mer positiv og bidratt til å dempe nedgangen i industrien samlet. Produksjonen innen oljeraffinerer, kjemisk og farmasøytisk indus-

tri har hatt god vekst, produksjon av metaller samt trelast- og trevareindustri har også hatt en liten økning. Fortsatt svak krone og noe høyere vekst internasjonalt vil bidra til fortsatt vekst i eksportnæringene. Vi venter derfor at industriproduksjonen vil vise en moderat vekst i år og neste år.

Moderat vekst i privat konsum

Husholdningenes forbruk utgjør om lag halvparten av Fastlands-BNP, slik at deres forbruksbeslutninger har stor betydning for veksten i norsk økonomi. I 2015 var husholdningenes konsum 2,1 prosent høyere enn i 2014. Veksten fortsatte i 2016, men ble mindre enn året før, med en vekst på 1,6 prosent som er noe lavere enn anslagene i vår forrige prognose. Det er tjenestekonsumet som øker, mens varekonsumet har flatet ut. I 2016 hadde vi den laveste lønnsveksten SSB har målt på 2000-tallet. Dette, sammen med høy prisvekst, førte til at vi i 2016 fikk den største nedgangen i reallønningene på mange tiår. Dette førte videre til at konsumet ble dempet. Lavere renteutgifter og økte boligpriser drar imidlertid i motsatt retning. Svekkelsen av kronkursen de siste par årene har bidratt til å dra opp inflasjonen. Gjennom 2016 styrket kronkursen seg noe, og vi venter at prisveksten på importerte varer dermed vil avta noe i år og bidra til at inflasjonen går noe ned igjen. Sammen med en moderat opp-

gangskonjunktur og økt sysselsetting vil dette bidra til høyere vekst i realinntektene for husholdningen og vi venter derfor at veksten i konsumet vil ta seg noe opp i år og neste år.

Høyere eksport av tradisjonelle varer

En svak kronekurs er svært positiv for norsk eksport, siden denne gjør norske varer billigere i utlandet. Eksporten av tradisjonelle varer økte med 5,8 prosent fra 2014 til 2015, men falt gjennom hele 2016 og i

fjerde kvartal var nedgangen hele 8,6 prosent. I følge SSB ser utviklingen ut til å være svakere enn det produksjonsutviklingen indikerer, og at det derfor er noe usikkerhet knyttet til tallene. Fallet i 2016 er særlig knyttet til nedgang i eksport av maskiner og utstyr. Eksporten av olje og gass økte med 3,8 prosent i 2016.

Framover venter vi noe høyere vekst i verdensøkonomien og at etterspørselen etter norske varer og tjenester dermed vil ta seg opp. Den norske kronen styrket

Tabell 2. Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrken, sysselsatte og arbeidsledige ifølge AKU

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Befolkning 15–74 år	3 618 000	3 680 000	3 743 000	3 798 000	3 850 000	3 896 000	3 934 000
Arbeidsstyrken	2 602 000	2 629 000	2 677 000	2 704 000	2 734 000	2 772 000	2 779 000
Sysselsatte	2 508 000	2 543 000	2 591 000	2 610 000	2 637 000	2 651 000	2 647 000
Yrkesdeltakelsen	71,9 %	71,4 %	71,5 %	71,2 %	71,0 %	71,2 %	70,6 %
AKU-arbeidsledige	94 000	86 000	86 000	95 000	96 000	121 000	132 000
Registrerte helt ledige (NAV)	74 643	69 395	65 682	69 719	75 254	80 561	83 813

Kilde: SSB og NAV

Tabell 3. NAVs prognose for utviklingen i norsk økonomi i 2017 og 2018. Prosentvis vekst om ikke annet er angitt

	2017	2018
Arbeidsmarked		
Registrerte helt ledige	79 000	76 000
Registrerte helt ledige i prosent av arbeidsstyrken	2,9	2,7
Registrerte helt ledige og arbeidssøkere på tiltak	96 000	93 000
Registrerte helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i prosent av arbeidsstyrken	3,5	3,3
AKU-arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	4,6	4,5
Sysselsettingsvekst (AKU)	0,2	1,1
Arbeidsstyrkevekst (AKU)	0,1	1,0
Realøkonomi		
Konsum i husholdninger mv.	1,9	2,0
Bruttoinvesteringer Fastlands-Norge	5,1	2,6
- Boliginvesteringer	6,9	1,3
Petroleumsinvesteringer	-14,0	0,0
Eksport	1,3	1,7
- Tradisjonelle varer	3,1	3,6
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	1,7	2,1
Valutakurs og oljepris		
NOK per euro (nivå)	9,0	9,0
Råoljepris i dollar	53	55

Kilde: NAV

seg i løpet av fjoråret, men er fortsatt svakere enn i 2013 og 2014 da oljeprisen var på sitt høyeste. Vi venter at den vil holde seg på dagens nivå gjennom prognoseperioden. Dette vil også bidra til høyere etterpørsel fra utlandet og til vekst i eksportvolumet av norske varer og tjenester i år og neste år, etter nedgangen i fjor.

Konjunkturoppgang

I 2016 var det en lav vekst i fastlandsøkonomien, til tross for dette tror vi at vi nå har passert konjunkturbunnen og at vi i år vil gå inn i en forsiktig oppgangskonjunktur som vil forsterke seg noe i 2018. Dette skyldes både at fallet i oljeinvesteringer og produksjon i oljerelaterte næringer avtar, slik at de negative impulsene herfra blir mindre, men også at lav rente og svak kronekurs bidrar til vekst i blant annet boliginvesteringer og eksport, og at veksten i konsumet også tar seg noe opp de neste årene.

NAV's arbeidsmarkedsprognose

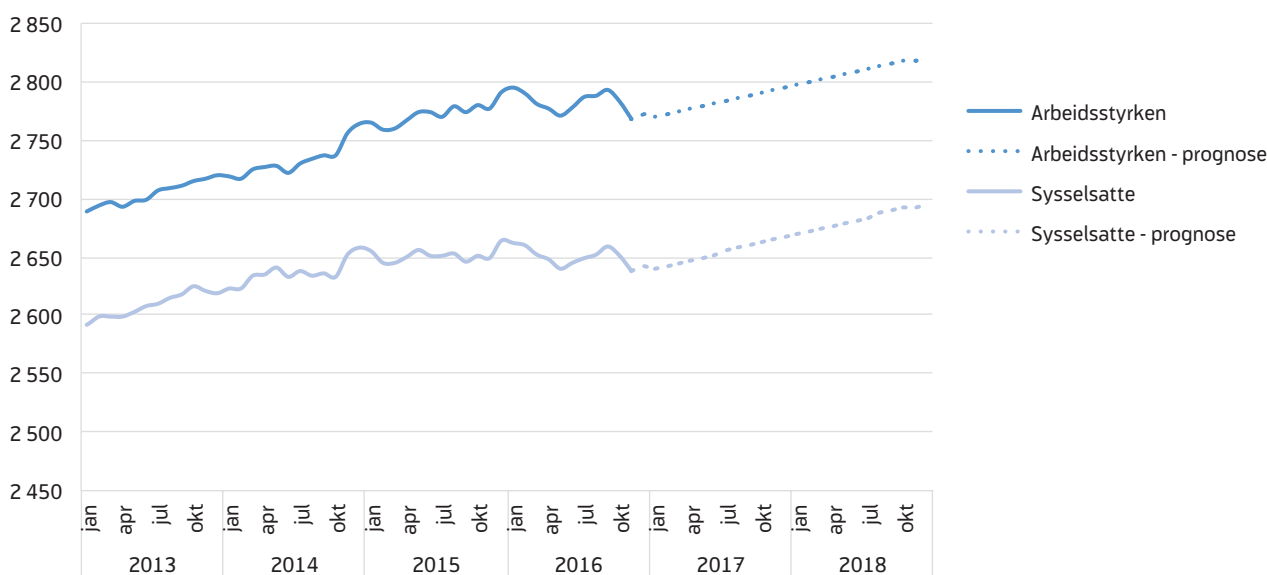
De siste årene har norsk økonomi vært preget av en oljedrevet nedgangskonjunktur, som har ført til nedgang i sysselsettingen og økt ledighet. I 2016 var utviklingen likevel mer positiv enn 2015. Bruttoledigheten holdt seg stabil, etter å ha gått opp gjennom hele 2015.

NAV mottok også færre varsler om oppsigelser og permitteringer i andre halvår 2016 enn i første halvår, og sysselsettingen økte noe ifølge kvartalsvis nasjonalregnskap. Flere undersøkelser viser også økt optimisme blant bedriftene, blant annet konjunkturbarometer fra SSB og Norges Banks regionale nettverk.

Ifølge AKU falt sysselsettingen gjennom fjoråret, bortsett fra sommermånedene. Dermed går vi inn i 2017 med et lavere nivå på sysselsettingen enn det årlige gjennomsnittet i 2016. Vi anslår at sysselsettingen igjen vil begynne å vokse i år, men i et moderat tempo. I og med at vi starter året med lavere sysselsetting enn i 2016 blir likevel gjennomsnittlig sysselsetting bare om lag 6 000 høyere i år. I 2018 venter vi at veksten i norsk økonomi tar seg ytterligere noe opp, og at sysselsettingen fortsetter å vokse (figur 11).

Arbeidsinnvandringen har avtatt under denne nedgangskonjunktoren, slik vi også så under finanskrisen. De siste to årene har både innvandringen falt og utvandringen økt ifølge befolkningsstatistikk fra SSB, og dette til tross for at det har kommet flere flyktninger. I løpet av de tre første kvartalene i 2016 var nettoinnvandringen på om lag 22 000 personer, som er det laveste siden 2006. Det er arbeidsinnvandringen fra Europa som går ned. Dette bidrar også til å dra ned

Figur 11. Utviklingen i arbeidsstyrken og sysselsettingen ifølge AKU.1 000 personer. Sesongjusterte tall



Kilde: SSB og NAV

veksten i arbeidsstyrken. Bedrede konjunkturer og økt etterspørsel etter arbeidskraft innen bygg og anlegg kan trolig føre til at arbeidsinnvandringen vil ta seg noe opp igjen de neste årene, men fortsatt nedgang i oljerelatert industri drar i motsatt retning. Arbeidsstyrken økte utover 2015, samtidig som sysselsettingen utviklet seg svakt. Dette bidro til den store økningen i AKU-ledigheten. De siste månedene av 2016 har imidlertid arbeidsstyrken falt, noe som igjen har bidratt til lavere ledighet i AKU. Vi anslår at veksten i arbeidsstyrken vil ta seg noe opp igjen i 2017 og 2018, som følge av den moderate oppgangskonjunkturen i norsk økonomi.

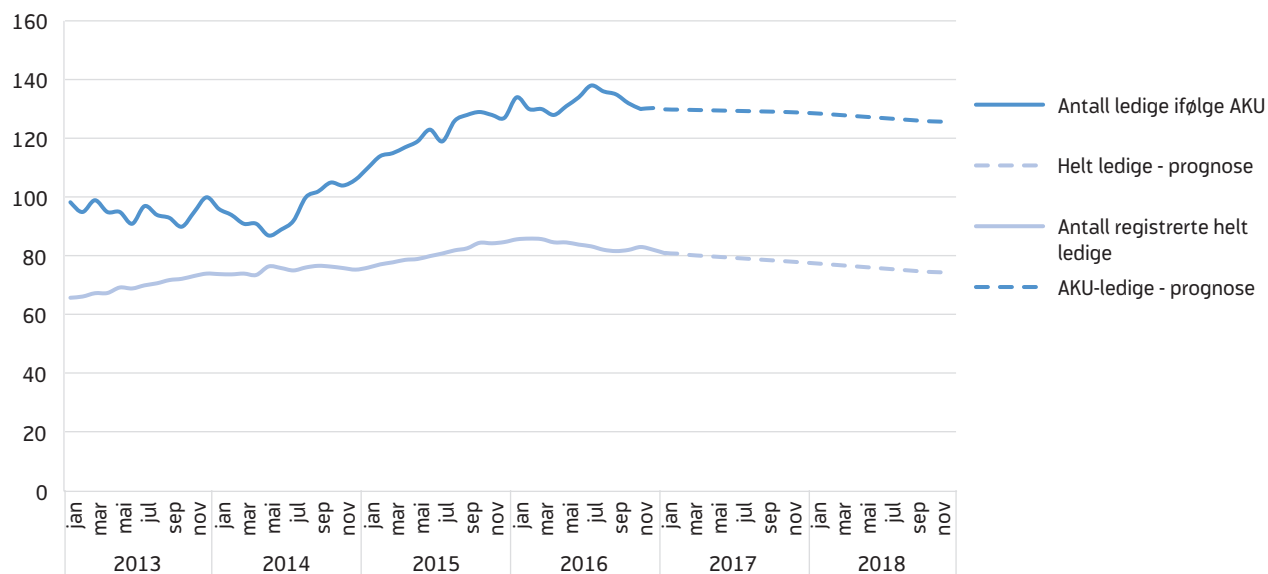
Arbeidsledigheten økte kraftig fra sommeren 2014 til sommeren 2015, ifølge AKU. Etter dette har den holdt seg relativt stabil. De siste månedene har den vist en fallende trend, etter at den økte litt sist sommer. Vi venter at ledigheten ifølge AKU vil holde seg relativt stabil framover, før den vil gå noe ned i 2018 (figur 12).

Bruttoledigheten falt i januar, etter å ha holdt seg stabil gjennom 2016. Flere tiltaksplasser for arbeidssøkere bidro til at antallet registrerte helt ledige gikk ned i løpet av 2016, og falt igjen i januar. Dermed har

utviklingen vært i tråd med vår forrige prognose. Vi venter nå at ledigheten vil gå noe ned utover 2017, men ikke like raskt som nedgangen vi så i januar. Fortsatt fallende oljeinvesteringer bidrar til at vi må regne med flere nedbemanninger innen oljerelatert industri, men ikke i like stort omfang som tidligere i denne nedgangskonjunkturen. På den andre siden faller ledigheten innen bygg og anlegg.

I løpet av 2015 kom det 31 100 personer som søkte om asyl i Norge, hvorav personer fra Syria og Afghanistan utgjorde de to største gruppene (UDI). Dette er nesten tre ganger høyere enn antallet som kom i 2014. På kort sikt er effekten av den økte tilstrømmingen ekspansiv. Det må bygges flere asylmottak og boliger, og det må ansettes langt flere for å håndtere søknader, bemanne mottak, jobbe med integrerings- og oppfølgingsarbeid i kommunene m.m. På lengre sikt vil asylstrømmen kunne føre til en betydelig økning i arbeidstilbudet. Dette er trolig noe vi vil kunne begynne å se effekter av i form av økt arbeidsstyrke og flere ledige mot slutten av året og inn i neste år. Dette avhenger imidlertid av hvor lang tid det tar å få bosatt flykningene i en vertskommune og deltakelse i introduksjonsprogrammet.

Figur 12. Utviklingen i antall registrerte helt ledige og ledige ifølge AKU. 1000 personer. Sesongjusterte tall



Kilde: SSB og NAV

Samlet venter vi at det i år vil være i gjennomsnitt 79 000 helt ledige, mens vi neste år venter at antallet helt ledige i snitt vil bli på 76 000. Det betyr at andelen helt ledige blir på 2,9 prosent av arbeidsstyrken i år og 2,7 prosent neste år. Dersom tiltaksnivået holder seg på nivå med det som er bevilget i statsbudsjettet for 2017 ut prognoseperioden, vil bruttoledigheten bli henholdsvis 3,5 og 3,3 prosent av arbeidsstyrken i 2017 og 2018. Vi må imidlertid fortsatt regne med betydelige geografiske forskjeller på arbeidsmarkedet, i og med at vi fortsatt anslår fall i oljeinvesteringer og oljerelatert virksomhet, mens andre deler av næringslivet har god vekst.

Næringsvise forskjeller

Den oljedrevne nedgangskonjunkturen ser nå ut til å gå mot slutten og vi venter at vi går inn i en moderat oppgangskonjunktur i år og i 2018. Vi venter imidlertid fortsatt nedgang i oljeinvesteringene i år, mens vi forventer en utflating i 2018. Vi anslår derfor at sysselsettingen innen utvinning av olje og gass og innen industri- og tjenestenæringer som leverer til oljeindustrien vil fortsette å falle, men at nedgangen avtar gjennom prognoseperioden. I andre deler av industrien forventer vi økt aktivitet og økt sysselsetting i både år og neste år. Mens fortsatt fall i oljeinvesteringer tilsier flere ledige ingeniører og industriarbeidere, vil økt aktivitet i andre deler av industrien dra i motsatt retning.

Bygge- og anleggsnæringen er blant næringene med størst vekst i sysselsettingen de siste årene. Vi legger i vår prognose til grunn at sysselsettingen innen

bygge- og anleggsbransjen vil fortsette å øke de neste årene. Arbeidsledigheten har det siste året gått ned for bygge- og anleggsarbeidere, og det er grunn til å tro at denne nedgangen fortsetter.

Sysselsettingen i varehandelen har gått litt ned det siste året. Bruttoledigheten har likevel holdt seg stabil. Vi holder det for sannsynlig at veksten i privat konsum tar seg noe opp i løpet av året og i 2018, men i likhet med 2016, vil en del av denne veksten skje i form av økt tjenestekonsum. Vi venter derfor at sysselsetting innen både private tjenestenæringer og varehandel vil øke framover.

En svakere krone har bidratt til økt aktivitet og vekst i sysselsetting i overnattings- og serveringsvirksomhet i 2016. Vi anslår at denne utviklingen fortsetter fram til 2018, og at den vil bidra til økt sysselsetting blant personer med bakgrunn fra reiseliv og transport.

Helse- og omsorgstjenester sysselsetter flest personer i Norge, over 20 prosent av de sysselsatte jobber her. Sysselsettingen i denne næringen har økt jevnt, og vi legger til grunn at den vil fortsette å øke de neste årene.

Makromodellen MODAG

Denne prognosen er basert på modellsimuleringer vi har gjort med den makroøkonometriske modellen MODAG. MODAG er en modell for norsk økonomi utviklet av Statistisk sentralbyrå (SSB). Modellen er estimert på årlige nasjonalregnskapsdata og er basert på økonomisk teori. For mer informasjon om MODAG, se <http://www.ssb.no/forskning/beregningsmodeller/modag>.